

La poesia de Zoraida Burgos és una gran desconeguda, no ja òbviament per a qui no l'ha llegit per culpa d'una minsa, gairebé nul·la difusió, sinó també per a aquells que l'han poguda llegir, que l'han seguit i que han estat amatents a la pràcticament clandestina aparició dels seus llibres. Desconec la poesia de Zoraida anterior al 1971, de fet, desconec fins i tot si n'escrivia. Tenim una notícia seva a *L'antologia de la poesia social catalana* que Àngel Carmona va publicar el 1970; certament la paraula "social" campava llavors a son lloure entre la *intelligenza* del moment, però l'antologia de Carmona tenia una voluntat més exhaustiva que antològica i comença en un poeta tan poc susceptible de ser titllat de social com és Ramon Llull. Malgrat que el poema de Zoraida en l'esmentada antologia, que sí que té un caràcter marcadament social, ens pot fer pensar en una producció anterior a 1970 on es reflecteixin els anhels propis d'aquells moments, malgrat això, dic, la poesia que coneixem, que ens ha arribat o que podem trobar de Zoraida Burgos, s'allunya decididament d'uns postulats que van esgotar-se, en molts casos, pel seu propi pes; i ja des del llibre *D'amors d'enyors i d'altres coses*, de 1971, enceta una proposta original i radicalment singular que l'hauria hagut de situar com una de les veus més destacades de la seva generació. Això, no ha estat així, i ens ha de saber greu i hauríem de ser-ne conscients per tal reposar aquest greuge inqüestionable. Potser aquest acte d'avui, amb la Zoraida, amb els seus amics, amb els seus lectors, ja es un començament i un inici del camí que hauria de dur, sense excuses, a la publicació de la seva escriptura en un volum, acurat i abastable a nous i vells lectors, que situés l'obra d'aquesta autora al lloc que es mereix.

No voldria caure en la típica paràfrasi, ni tampoc en l'elogi fàcil que s'acostuma a fer en aquests casos. Crec que això no aportaria res de nou sobre Zoraida ni sobre la seva escriptura. Només em proposo de donar-vos unes mínimes claus de lectura i d'interpretació que, almenys, a mi m'han estat útils per entendre millor i gaudir d'aquesta poesia. En primer lloc, em sembla important destacar que la interrogació sobre el mateix fet de l'escriptura és una constant en l'obra de Zoraida Burgos. Vida i escriptura s'acaren, es barallen, s'entrelligassen i creen un joc d'espills que qüestiona la realitat, la percepció, el jo i tot el món dels sentits. Aquest qüestionament provoca una fuga de la persona i porta els pensaments al terreny de l'objectivitat, l'únic terreny on l'obra d'art pot actuar com una manera de gaudi estètic a partir d'una formalització íntima. Llavors el lector pot interpretar en termes d'experiència personal aquesta formalització, que en el cas del lector de Zoraida de seguida experimentarà a través de la seva mirada, del seus paisatges. Aquests paisatges, i sense deixar el joc d'espills entre els sentits i la raó, es mouen en un doble pla entre l'espai i el temps, i

ens porten d'una manera meravellosa als paisatges de la memòria, *Gràfics de la memòria*. I, aquí, hi ha el treball amagat de la poesia de Zoraida, les *idees de l'ànima*, que tota la gran poesia comparteix. No hi ha la impostura d'una tradició o les ínfules del geni, hi ha, com a molt, una manipulació del llenguatge per tal de recordar-nos que ens estem movent en la funció poètica: el poema no s'explica, s'entén. El valor de les paraules va agafant un sentit primari a mesura que les idees perden consistència pel pas del temps i la impossibilitat de reviure els records; l'escriptura malda per sortir del pensament i els poemes són con presoners, *barrats*. El joc literari rescata el joc de la vida i l'aiguabarreig, la *convivència d'aigües*, deixen el pla real, el llenguatge primari i el paisatge sentit, per tal d'esdevenir una experiència intel·lectual i estètica. Grans poetes que han parlat del paisatge, penso en Carner, en Machado o Robert Frost, per exemple, sempre ho han fet més amb una mirada reflexiva que descriptiva, i això mateix veiem en la poesia de Zoraida. El paisatge no és una excusa, sinó el començament d'una reflexió, un art trobat que ens du al record distorsionat o al diàleg amb l'ànima. El lector proper s'identificarà fàcilment amb els paisatges de Zoraida, però al costat del riu, el Delta o els Ports, també hi trobarem referències a Los Angeles, al desert, a una abadia enmig de Normandia, o fins i tot hi trobarem una caseta de tros del Coll de l'Alba enmig del barri de Westwood a la ciutat californiana. Són correspondències entre els "jos" apòcrifs.

A pròposit d'aquest "jo" apòcrif, remarcaré que és per a mi una altra de les claus de lectura importants d'aquesta obra. La dissolució del "jo" és una pràctica prou habitual en la poesia moderna, de Rimbaud a Pessoa o d'Emily Dickinson a Maria Mercè Marçal, el jo es desintegra; i en la poesia de Zoraida hi conviuen primeres persones, veus apòcrifes: *vianant de solituds, il·lusori parany, el jo que no sóc, l'exili sense veu o la captaire defallent* són diferents veus d'una sola persona, les veus de la nostalgia o l'ampolla del naufrag: *Qui llegirà aquesta farsa d'una història personal?* De vegades aquesta veu en primera persona és un monòleg interior, d'altres un diàleg profund, una interpel·lació gairebé muda que denota un *secret fecund*, la soledat del poeta: *l'impossible futur i la distància enlluernan el camí de retorn*. La presència d'aquest "tu", l'altre, moltes vegades actua com a catalitzador del poema, obre escletxes i trenca somnis vítrics, diu la fragilitat de les relacions i l'enderroc de l'amor. Aquest "tu" és ocult i present a la vegada, és un "plena de seny", un "llir entre cards", un "oh foll amor" que actua com a veritable marca, l'endrega velada, integrada en la forma, el moll del poema.

I acabo, tres claus crec haver donat que poden ser útils per apropar la lectura de l'obra de Zoraida, i bo i resumint-les, quedarien així: el jo, el tu i el món. Pot haver-hi temes més interessants en la poesia universal? La

vida, la mort, el temps i l'espai estan integrats en aquesta poesia gràcies a una feina literària i de pensament de primera magnitud. Podem perdonar els llecs que somiquegent tothora sota el garrofer i ja fan prou amb el que tenen, però en cap cas podem perdonar els ciutadans d'*urbi et orbi* que amb la seva responsabilitat i intel·ligència creen els patrimonis dels pobles, o algú creu encara que tant d'interès per conservar el patrimoni cultural no inclou també els patrimonis humans? Zoraida Burgos és una escriptora que sense deixar-nos de mostrar, parlar i qüestionar el seu temps ens parla, també obertament, d'aquells temes que sempre han trobat en la poesia la complicitat i la bellesa necessàries perquè les dones i els hòmens encara la necessitem. En la creació del poema, en l'aventura poètica personal, sempre hi ha alguna cosa de misteri i una altra de revelació. Al meu entendre, la poesia de Zoraida Burgos manifesta aquesta dualitat i l'eleva fins a una dimensió ètica i estètica que, desgraciadament cada vegada més, la gent, propera o llunyana, no sap, no vol o, senzillament, no la pot ja apreciar. Moltes gràcies.

Andreu Subirats. Novembre 2011